Abstrakt

Tématem předkládané práce je povaha a vývoj teorie soudu u Franze Brentana (1838-1917) a její přijetí a přepracování u některých významných Brentanových žáků – zejména u Kazimiera Twardowského (1866-1938), Alexia Meinonga (1853-1920), Antona Martyho (1843-1914) a Edmuda Husserla (1859-1938). Práce je v souladu s tím rozdělena na pět částí, které se věnují otázkám teorie soudu u těchto autorů.

První část je věnována Franzi Brentanovi a ve své úvodní pasáži předkládá rozbor aristotelského dědictví Brentanovy psychologie a teorie soudu. Zohledněny jsou dvě Brentanovy rané interpretace Aristotela *O rozmanitém významu bytí podle Aristotela* (1862) a *Aristotelova psychologie (*1867*)*. Výklad se věnuje zejména Brentanově interpretaci „bytí" ve smyslu pravdy, Brentanovu pohledu na kategorie, teorii celku a části, intencionalitě a sebevědomí. Následně výklad přechází k Brentanovu nejznámějšímu dílu, k *Psychologii z empirického stanoviska* (1874), a představuje základní pojem tohoto díla, kterým je pojem psychického fenoménu. Navazující klasifikace tří základních druhů umožňuje přechod k samotné teorii soudu, která se u Brentana orientuje na pojem soudu jako intencionálního psychického aktu. Vztah tohoto aktu k předmětu lze u Brentana vyložit jako výkon existenciální afirmace a negace imanentního předmětu, který je soudu zajištěn představovou intencionalitou. Vyloženy jsou jednotlivé aspekty tohoto pojetí (kvalita, kvantita soudu, dopad na sylogistickou koncepci logiky) a problémy tohoto pojetí, zejména otázka specifických předmětných korelátů soudu. Díky otázce, zdali má soud také svůj intencionální předmět, lze u Brentana ukázat dvě tendence řešení tohoto problému – hypostatickou a reduktivní, které se promítají i do Brentanova pojetí pravdy a evidence. Načrtnuta je i Brentanova pozice ve vztahu k evidenci vnímání a realitě vnějšího světa a Brentanův konceptualismus.

V druhé části sleduje práce rozvoj Brentanovy nauky u polského filosofa Kazimiera Twardowského, jenž svým krátkým spisem *Nauka o obsahu a předmětu představ* (1894) zásadně ovlivnil další vývoj deskriptivní psychologie. Twardowski upozornil na možné dvojznačnosti pojmu předmět a jasně odlišil předmět ve smyslu psychického obsahu aktu, který zodpovídá za to, co je intendováno, a vlastním intendovaným předmětem. Twardowski také představuje první vlnu recepce filosofie Bernarda Bolzana v Brentanově škole, jímž byl Twardowski v rozlišení akt-obsah-předmět inspirován a jehož pojetí nepředmětných představ Twardowski obsáhle kritizuje.

Třetí část práce se věnuje významné proměně Brentanovy teorie soudů, jejíž nárok, že existenční tvrzení věrně vystihují smysl subjekt-predikátových výpovědí, se od počátku musel potýkat s věcnými námitkami. Brentano proto svou teorii rozšiřuje o pojem tzv. dvojitého soudu, jímž se do Brentanovy teorie vrací svérázně pojatá kategorická subjekt-predikátová struktura významu. Výklad této nauky a příklady její aplikace sledujeme v šestém pokračování práce Brentanova žáka Antona Martyho *O asubjektivních větách* z roku 1895.

Alexius Meinong byl v jistém smyslu prvním heretikem Brentanovy školy. Předkládaná práce pojednává počátky Meinongovy teorie soudu, které je třeba hledat v teorii relací, jimiž se zabývají jeho *Humovské studie II* (1882). Po rozboru Meinongova pojetí ideálních a reálných relací se práce snaží ukázat vliv, který na Meinonga mělo Twardowského pojetí obsahu a předmětu intence, a zejména významný obrat k postulaci na vědomí nezávislých předmětů soudů, které Meinong nazývá objektivy. Systematicky vypracovanou teorii objektivů předložil Meinong veřejnosti v prvním vydání svého nejvýznamnějšího spisu *O předpokladech* (1902). Naše práce se snaží představit jak teorii objektivu, tak funkci, kterou má psychický fenomén předpokladu pro zajištění intencionality představ a soudu. V potaz jsou přitom vzaty i změny, které teorie intencionality představ doznala v druhém vydání tohoto spisu z roku 1910.

Největší část naší práce je věnována Edmundu Husserlovi. Výklad vývoje jeho deskriptivní psychologie a teorie soudu se zpočátku opírá o nedávno publikované rukopisy z první poloviny devadesátých let 19. stol a o dvě základní práce týkající se našeho tématu, jimiž jsou *Kalkul vyplývání a logika obsahu* (1891) a *Psychologické studie k elementární logice* (1894). Zohledněna je i významná Husserlova reakce na Twardowského nauku *Intencionální předměty* (1894), kterou však Husserl nepublikoval. Husserl v těchto spisech kritizuje některé zásadní rysy Brentanovy psychologie jako např. založení všech soudů na fenoménu představy, rozvíjí zásadní nauku o

reprezentaci a názoru, kterou přenáší z oblasti představ do oblasti soudové intencionality a pokouší se o první vypracování objektivity stavu věcí a soudu. Tyto texty dokládají také to, jak vyrovnání se s Twardowským a problémem nepředmětných představ vedlo u Husserla k objevu předpokladů, které se velmi podobají Meinongovým předpokladům a jsou využívány pro podobné účely. Ukazují také, jak Husserl převzal a kritizoval Twardowského rozlišení obsahu a předmětu intencionálních aktů.

Svou teorii soudu Husserl systematizoval ve své *Přednášce o logice* (1896), ve které již plně adoptuje nauku stavech věcí jakožto předmětech soudů. Ve výkladu této přednášky představujeme také Husserlovo pojetí uzpůsobení předmětů, abstrakt a predikátů, rozlišení vztahu subsumpce a subordinace subjektu a predikátu. Mnoho Husserlových rozlišení z *Přednášky o logice* přešlo do Husserlových *Logických zkoumání* (1900-1901). Husserl se v nich však vzdal brentanovského konceptualismu a pokračoval v kritice Brentana. Při popisu jednotlivých logických zkoumání se naše práce mimo jiné věnuje rozdílu objektivujících a ne-objektivujících intencí, Lotzem inspirované adaptaci Bolzana na úrovni teorie významu, rozlišením intencionální a poznávací podstaty aktu, nauce o okazionálních výrazech a vlastních jménech, kategoriálnímu názoru. Kromě průběžné věcné kritiky pak na závěr práce předkládáme seznam problémů, s nimiž se Husserlova nauka v *Logických zkoumáních* potýká. Zejména upozorňujeme na nejasné a problematické vysvětlení rozdílu syntézy prostého a kategoriálního nominálního vnímání a na Husserlem nedostatečně promyšlené konsekvence přijetí ideality významu instanciovaného v matérii objektivujícího aktu. Tato poslední kritika poukazuje na nutnost zohlednění intersubjektivních podmínek komunikace i na úrovni analýzy „osamělého“ duševního života. Nutnost tohoto rozšíření je konsekvencí Husserlovy teorie samé a tvoří v jistém smyslu epitaf Husserlova raného pojetí vztahu významu a jeho výrazu.